

Милорад Радојчић

Миодраг Станимировић: ИСТОЧНА ТАМНАВА – БРГУЛЕ И ОКОЛИНА, издање Културно-просветне заједнице Србије из Београда, у едицији „Хронике села“, Обреновац, 2010, стр. 572.

За разлику од неких других крајева (Војводина, Чачак, Ужице, Лесковац, Зајечар, Пирот....) где се доста пажње поклања завичајној историографији, Тамнава, попут осталих делова ваљевског краја, не може се похвалити тиме. На прсте једне руке могу се избрајати књиге о тамнавским насељима. Нешто повољнија ситуација је када је реч о историјату школства у Тамнави, где је већ одштампано пет књига, а до краја године очекује се и шеста.

Имајући све то у виду, желимо да укажемо да је недавно из штампе изашла књига Миодрага Станимировића „Источна Тамнава – Бргуле и околина“. Како из наслова књиге произилази нарочита пажња посвећена је историјату Бргула, једног од већих села у Србији. Међутим, ова књига описује део подручја Источне Тамнаве, који се налази у северо-источном делу Колубарског округа, или прецизније речено – њених осам села: Бргуле, Радљево, Каленић, Шарбане, Лисо Поље, Стубленица, Мали Борак и Скобаљ. То је подручје које, још од српских устанака, чини једну друштвену целину, пре свега у погледу организације власти, школства, црквеног живота и народне привреде. Та њихова повезаност посебно је дола-

зила до изражаја у периоду пре Другог светског рата. Каткад, аутор се бави и другим деловима Тамнаве, ваљевског краја, па и шире.

Књига почиње Предговором уредништва, који је за ову прилику написао проф. др. Петар Ј. Марковић, агроекономиста, главни и одговорни уредник едиције „Хронике села“. У њој су, најпре, дати основни подаци о именима и постанку тих села; њиховом географском положају, геолошком саставу и рељефу земљишта, хидрографији, мрежи саобраћајница и насеља. Потом, следе трагови прошлости кроз праисторију, римско доба, средњи век и робовање под Турцима, са подацима о старим надгробним споменицима. У наставку се говори о учешће мештана тих села у ослободилачким ратовима, као што су: први и други српски устанак, српско-турски ратови од 1876. до 1878. године; рат са Бугарском 1885. године, оба балканска и оба светска рата. Посебно су изложени познати подаци о ратницима страдалим у Првом и Другом српском устанку, али и биографије витеза Карађорђевог звезде са мачевима са овог подручја.

Читаво једно поглавље посвећено је организацији територије Ваљевске

нахије и њеним друштвеним институцијама. Најпре, представљена је ова територија крајем XVIII века и у српским устанцима. Потом следи преглед Тамнавског среза у XIX и XX. веку. Приказан је положај и улога општина у Србији у XIX веку, а онда дат преглед седишта општина у Источној Тамнави од 1839. до 1957. године. Поименично су наведени кметови и председници општина у Бргулама и Радљеви. И на крају дат је развој судства у ваљевском крају.

У књизи су на прегледан и јасан начин обрађена прошлост и садашњост овог дела Тамнаве. Посебно су значајни антропогеографски подаци прикупљени по методу чувеног научника Јована Цвијића и у складу са добијеним Упутством за писање хроника села Одбора за село Српске академије наука и уметности. Најпре су дати општи подаци о пописима становништва и имовине у Србији 1834. и 1863. године, потом следи навођење целокупног пописа имовине и становништва Бргула из 1863. године, односно нашег најпотпунијег пописа у 19. веку, који је у целини сачуван. Нису изостали ни збирни и други важнији подаци о попису имовине у Источној Тамнави 1863. године и преглед најимућнијих фамилија крајем 19. века и између два светска рата.

У поглављу о становништву дат је осврт на становништво у источној Тамнави; па Време досељавања старих фамилија у Бргуле, до Другог светског рата и прегледно су дати родослови 74 бргулске фамилије. Потом су наведене фамилије које су се у Бргуле доселиле после Другог светског рата; оне фамилије којих више нема у Бргулама и најстарије фамилије у источној Тамнави, али нису занемарени ни Роми, који живе и раде у том делу Тамнаве. Има доста разноврсних статистичких података о становништву у Бргулама и источној Там-

нави, па и структури становништва у источној Тамнави.

На преко 80 страна говори се о народној привреди, путевима и саобраћају. То поглавље почиње причом, о воденицама у источној Тамнави, где наравно посебно место заузима бивша Протина воденица у Бргулама, као значајан културно-историјски споменик, али се описују и све остале воденице у том крају. Дају се и основни подаци о сточарству, ратарству, воћарству и виноградарству, пољопривредном оруђу и механизацији итд. Говори се о трговини, угоститељству и занатству, па о путевима и саобраћају. Наравно посебно је обрађена бивша пруга уског колосека Ваљево – Забрeжје (и Београд), пошто је омогућила брже и лакше комуникације житеља овог краја са другима, али и индустријске пруге Термоелектране „Никола Тесла“ из Обреновца, јер имају посебан значај за економски развој овог краја. Ту су и подаци о свим поштама у Тамнави, електрификацији Тамнаве, бившем руднику угља у Радљеви, површинским коповима угља у Рударском басену „Колубара“, али и о археолошким налазиштима на њиховом подручју.

У осмом поглављу дато је обиље података о свим црквама, школама и писмености у источној Тамнави, а следеће о здравству, најпре у Србији, па ваљевском крају и источној Тамнави, које се завршава подацима о дужини животног века становника у Тамнави. Десето поглавље књиге је слика сеоског живота до прве половине XX века. А послератни период у Тамнави, од 1945. до 1955. године, обрађен је кроз следеће теме: Конфискација имовине у ваљевском крају 1944-1946; Аграрна реформа у тамнавском срезу 1946. године; Обавезни откуп од сељака; Нека актуелна друштвена кретања у Тамнави у периоду 1945-1953; активности НОО

Бргуле у том периоду; Информбировци и Голооточани из Тамнаве и Рехабилитација неоправдано осуђе-них лица после Другог светског рата у ваљевском округу.

Задругарство у источној Тамнави представља посебно поглавље. У њему су приказане сељачке радне задруге и земљорадничке задруге. Значајна пажња посвећена је и задружним домовима у Тамнави, који већ деценијама пропадају, а нарочито је обрађен Задружни дом у Бргулама. Приказан је и спорт у источној Тамнави, углавном кроз активности фудбалских клубова у Радљеву, Бргулама, Малом Борку, Каленићу, Шарбанамма, Лисом Пољу и Скобаљу. У делу књиге која говори о ловству у Тамнави, обрађени су Ловачко друштво „Тамнава“ Уб, Кинолошко друштво и резултати улова у Тамнави.

При крају књиге објављене су 33 биографије знаменитих и заслужних људи у источној Тамнави, међу којима има устаника и ратника, политичара, народних просветитеља, свештеника, универзитетских професора и културних стваралаца. Вредна помена је и Хронологија важнијих догађаја у Тамнави од 18. до 21. века; а верујемо да ће читаоце обрадовати и прилози о надимцима тамошњих фамилија, као и текст под насловом „Оно чега више нема у источној Тамнави“.

Ова књига је особито богата бројним и разноврсним прилозима. Почиње статистичким подацима становништва у источној Тамнави у XIX и XX веку, а наставља се разним списковима, као што су: Погинули и умрли ратници у ратовима 1912-1918; Носиоци Албанске споменице; Грађани који су погинули, од 1941. до 1945. године; Носиоци Партизанске споменице 1941. године; Списак учитеља школе у Радљеву, од оснивања 1842. до 1940. године; Особе са завршеним факултетом а рођене су у осам окол-

них села; Председници општине Уб од 1957. до 2008. године и Списак дугочлених становника после Другог светског рата. Ту је и импозантан списак сарадника на овој књизи; преглед коришћене литературе и других извора, кратка белешка о аутору и графички приказ родослова фамилије Ивановић из Бргула. Није сувишно ни подсетити да поред поменутог текста књига има мноштво педантно урађених табела, графикона, цртежа, фотографија и других илустрација.

У припрему ове књиге са близу 600 страница аутор је уложио много труда, времена, знања, па и новца. Рад на њеној припреми и штампању трајао је пуних седам година. Овако обимну и садржајну могао је да напише само добар познавалац локалних прилика, зналац методологије друштвених истраживања и велики заљубљеник у тај крај, као што је Миодраг – Мија Станимировић, дипломирани економиста, рођен 1937. године у Бргулама, који је свој радни век провео радећи на руководећим дужностима у Ваљеву (1962-1976) и Обреновцу, где и сада живи као пензионер. Од 1985. године он се систематски и упорно бави завичајном историјом и антропогеографијом. Пре ове књиге написао је и објавио монографију „Станимировићи из Бргула – родослов и прошлост“, која је у јавности врло добро примљена.

Да би прибавио све релевантне податке за ову драгоцену књигу обављао је вишедневна истраживања по архивима у Београду и Ваљеву, али и многим другим установама у Београду, Ваљеву, Убу, Обреновцу, Радљеву, Бргулама, Лајковцу... Вешто је користио и многе већ објављене књиге и друге публикације, старе новине и часописе, консултовао бројне познаваоце ове проблематике, не били дошао до још неког новог извора и занимљивог сазнања. Посебну пажњу

посветио је теренском раду, обилазећи поменута села, а нарочито занимљиве локалитете, обављајући разговоре са својим земљацима и добрим познаницима тамошњих прилика, завирујући у надгробне споменике и друга спомен-обележја.

Ова књига објављена је у тиражу од хиљаду примерака, као јубиларна 350. књига у већ добро познатој едицији „Хронике села“, коју заједнички објављују Одбор за село Српске академије наука и уметности и Културно-просветна заједница Србије из Београда. Њени рецензенти су: универзитетски професор др Витомир Вулетић из Новог Сада (рођен у Лончанику код Уба), Никола Владисављевић, публициста из Смедеревске Паланке и магистар географских наука и дугогодишњи начелник Војногеографског института у Београду Здравко Ивановић, рођен у Бргулама. О графичко-техничкој припреми старао се мр Коста Миловановић, док је лекторско-кореографски посао успешно обавила ауторова кћерка Мирјана Станимировић, гимназијски професор. Књига је квалитетно одштампана у Штампарии „Елводпринт“ из Лазаревца.

Према речима рецензента Николе Владисављевића она представља студију са садржајима историографије, социологије, антропогеографије, етнологије, демографије и привреде, па је и логично што је њен рукопис оцењено једним од бољих које прегледао у последње време као оперативни уредник поменуте едиције „Хронике села“. Угледни професор Вулетић у својој рецензији наглашава да је аутор овом послу пришао с љубављу, да је добро упућен у начин рада, да је уложио велики напор да свестрано осветли све стране живота људи тог краја и закључује да рукопис заслужује прворазредну пажњу јер доприноси бољем упознавању једног

значајног дела Србије. Магистар Ивановић посебно истиче да је књига писана приповедачким стилем, али да се писац строго држао чињеница и архивских података, па према томе она представља својеврсну историју и географију тог краја. Отуда, по његовим речима, данашњи житељи источне Тамнаве, као и целе Тамнаве, а исто тако и њихови потомци у овој књизи пронаћи ће мноштво разних података о свом родном селу, о родослову фамилија и својим појединим прецима.

Ову вредну књигу, аутор је посветио свим својим прецима, који су постојали у Бргулама и за које наглашава да су први досељени из старе постојбине Херцеговине око 1740. године, под презименом Остојић, а од 1800. године су Станимировићи и већ броје дванаест колена. Мада није прошло много времена од изласка из штампе ове књига је нашла пут до својих читалаца и лепо је примљена. Томе су допринеле и већ одржане промоције у Обреновцу, Радљеву и на Убу, а постоји интерес издавача да се она представи и у Београду.

Без сумње ово је вредна, занимљива и изван свега корисна књига. Писана јасним и разумљивим језиком, те ће добро доћи свима који воле овај крај и његове становнике и желе да нешто више сазнају о њима. Како садржи мноштво разноврсних и драгоцених података за садашње и будуће истраживаче завичајне прошлости верујемо да ће ускоро постати драгоцен и незаобилазан извор сазнања свима који се буду интересовали за тај крај. Отуда се за њу све чешће чује да је истинска завичајна историјска (народна) читанка. По нама она је истовремено велика брана против заборава, али и драгоцен споменик многим познатим Тамнавцима.